

loc. 2, tit. 1, c. 2, in fin., et tit. 4, c. 1. Secundo, quia est opus charitatis et misericordiae afferens commodum ei cui conceditur, et revera nulli inferens nocumentum, quia Deo fit integra solutio, et licet fiat ex satisfactiōibus Christi, tamen non sine commissione et potestate ab ipso data, et thesaurus ejus non propterea minuitur, quia semper manet infinitus; nec denique Ecclesiæ læditur, nam potius per hanc remissionem purior, et quodammodo Deo gratior in suis membris efficitur.

Lubrica quæstionis resolutio, data distinctione fit clara.

4. Resolutio hujus quæstionis lubrica est, quia revera indulgentia medium quoddam tenere videtur inter odium et favorem; nam directe spectata ex materia, et respectu personæ cui donatur, est favor et liberalitas; sub alio vero respectu habet nescio quid odii, maxime propter periculum multiplicandi indiscretas indulgentias, et enervandi satisfactions penitentiales. Et ideo Doctores ambigunt, utrumque de indulgentiis affirmando, prout occasio vel materia, de qua disputant, postulat, sueque opinioni magis congruere videtur. Mihi vero distinctione utendum occurrit, ut aliquid firmum et constans dicere possimus. Aliud est enim loqui de potestate concedendi indulgentias, aliud, de actuali concessione illarum.

5. Potestatem concedendi indulgentias stricte interpretandam esse. — Et dicendum est primo, potestatem concedendi indulgentias stricte esse interpretandam. Hoc mihi probant argumenta adducta pro priori opinione. Et declaratur amplius; nam si hæc potestas consideretur quatenus est in Summo Pontifice, licet eam fateamur esse amplissimam, quæ in suo genere esse potest, tamen eam semper restringimus, quantum ratio justitiae communitativa, et legalis postulat; et ideo dicimus non esse potestatem meri et mixti imperii, quæ nullis legibus subjecta sit, et pro solo arbitrio habentis illam operari possit; sed quæ requirat causam legitimam, etiam ad valorem sui actus, etc. Et hoc etiam optime confirmat illa generalis ratio, quod potestas dispensandi in jure divino restringenda est, quoad fieri possit, nec sine magna causa et evidenti necessitate sit admittenda, ut patet de potestate dispensandi in votis, juramentis, et in aliquibus sacramentorum ritibus, ut in superioribus attigimus, et specialiter agen-

tes de ministerio confirmationis; ergo in præsenti eodem proportionali modo judicandum est. Si vero consideremus hanc potestatem, prout est in Episcopis, sic manifestum est secundum strictum jus, non solum divinum naturale, prout potestas Summi Pontificis, sed etiam positivum Ecclesiasticum esse regulandam, quia neque aliud, neque alio modo possunt, quam jure illis permisum est. Denique, si hæc potestas consideretur, ut delegata, etiam stricto jure interpretanda est, quantum spectat ad naturam ipsius potestatis. Quod a fortiori patet, quia si in ipso delegante est hujusmodi, multo magis in delegato. Quantum ad delegationem autem ipsam, videri potest potius ample interpretanda juxta ea, quæ statim dicemus, quia est favor et beneficium principis. Tamen aliunde videtur stricte interpretanda etiam ipsa delegatio, tum qui nimia potestas, etiam in delegato, est aliquo modo odiosa, et onerosa ipsi principi, et ideo, nisi clarissime eam concedat, non videtur ab ipso intenta. Tum etiam quia in præsenti materia, delegatio hujus potestatis parere solet abusus indiscretarum et superfluarum indulgentiarum, argumento dicti c. *Cum ex eo*, et ideo in superioribus in aliquibus casibus delegationes has stricte interpretandas censuimus; et regulariter loquendo, ita esse faciendum judicamus, quamvis semper tenenda sit verborum proprietas, et non minimum scrupulose in aliquid extremum declinandum.

6. *Habentem hanc potestatem moderate ea debere uti.* — Atque hinc consequenter infero, eum, qui habet hanc potestatem, moderate debere illa uti, potius ad rigorem et strictum jus inclinando, quam ad relaxationem. Hoc etiam mihi probant motiva prioris sententiae, et c. *Cum ex eo*, et alia decreta Pontificia saepe citata, quæ postulant magnam discretionem et considerationem in concedendis indulgentiis. Suntque ad idem gravissima verba Conc. Trident, decreto de Indulgentiis, sess. 25, in fine. Ubi post commendatam potestatem concedendi indulgentias, subdit: *In his tamen concedendis moderationem juxta veterem et probatam Ecclesiæ consuetudinem adhiberi cupit* (scilicet sancta synodus), *ne nimia facilitate Ecclesiastica disciplina enervetur*. Deinde usus potestatis proportionatus esse debet naturæ et conditioni talis potestatis; hæc autem potestas talis est ut limitanda potius sit quam extendenda; ergo etiam usus ejus natura sua postulat dictam animadversionem.

Potestque hoc explicari, in 6, § *Ille vero*, nam pluralitas beneficiorum, quia exorbitans est et odiosa, ideo potestas dispensandi in illa stricte interpretanda est, juxta cap. 1, § *Ille vero*, de Filiis presb., in 6, idemque a fortiori dicendum est de potestate dispensandi in residentia Episcopi, vel parochi, et similibus, ex quo recte infertur, habentes hujusmodi potestatem, cum magna moderatione et circumspectione debere illa uti; sic ergo in præsenti sentiendum est. Unde fit, aliquando posse peccare graviter, qui talem potestatem habet, indiscrete illa utendo, non solum quando ultra potestatem facit; quod manifestum est; sed etiam inconsiderate plures indulgentias praeter communem utilitatem concedendo. Quod expresse docuit D. Thom., in 4, d. 20, q. 1, art. 3, q. 2, ad 1.

7. *Denuncians indiscretas indulgentias aut illas extendens qualiter peccet.* — Unde a fortiori sequitur (ut hoc obiter dicamus) longe gravius peccare ministros seu denunciatores indulgentiarum, qui, cum nullam habeant potestatem concedendi indulgentias, non solum indiscrete, sed etiam infideliter eas annunciant, ultra veritatem eas extendendo, turpis lucri gratia, quod est grave sacrilegium, et perniciosum mendacium. Et ideo religiosi specialiter prohibitus est in Clement. *Religiosis*, de Privileg., *ne indulgentias pronuncient indiscretas*, ubi Glossa declarat, id est, non concessas, juxta Clement. 2 de Pœnit. et remiss., ubi hujusmodi abusus iterum prohibetur, et remedia contra illos adhibentur; nulla tamen poena ipso facto incurredna propter hanc culpam imponitur, sed Episcopis et Prælatis religiosorum respective præcipitur, ut graviter in hujusmodi questores et deceptores animadverant. Et quamvis in priori Clem. ad religiosos dicatur: *Præcipimus in virtute sanctæ obedientiæ, et sub intermissione maledictionis aeternæ*, tamen illa verba non continent ipso facto aliquam censuram, sed ad summum comminatur ferendam, ut inferius in materia de Censuris latius dicemus. Non solum autem falsæ indulgentiæ indiscretæ dicuntur, sed etiam dubiæ, ut Sylvest., Angel. et alii recte adnotarunt, et ex vi ipsius vocis satis constat, et colligitur ex c. *Cum ex eo*, et Clement. 2 de Pœnit. et remiss., quatenus vetant aliquid hujusmodi populo proponere, *præter id quod in veris litteris Apostolicis vel diæcesanis continetur*. Ubi Glossa recte adjungit, *quia in talibus diligens inquisitio facienda est*. Addunt vero prædicti

auctores, ejusdem esse culpæ prædicare indulgentias, in quibus concedendis superior indiscrete se gerit, suamque potestatem *excellit*, et Sylvest. citat Glossam dict. Clement. 1 de Privileg. Sed revera non dicit. Sunt tamen in ea sententia Cardinalis, et alii, quos Angelus refert. Videturque consentanea rationi, quia illud est cooperari peccato alterius, et in re ipsa est falsam indulgentiam prædicare. Hoc autem ultimum solum habet locum, quando concessio ipsa manifeste et sine ulla dubitatione injusta vel invalida est; alioquin in re dubia potest inferior deponere conscientiam suam, et pro actu Prælati præsumere.

Concessionem indulgentiæ intra latitudinem potestatis concedentis latissime interpretandam esse.

8. Ultimo dicendum est, concessionem indulgentiæ, si de potestate constet, intra ejus latitudinem amplissime esse interpretandam, quantum veritas et proprietas verborum patiatur. Hoc probant motiva posterioris sententiae; explicaturque in hunc modum (quod fortasse usui esse poterit ad alia privilegia explicanda). Nam ad concedendam indulgentiam duo concurrunt ex parte dantis, potestas scilicet, et voluntas; quamvis ergo potestas stricte interpretanda sit, voluntas nihilominus, quantum sub tali potestate valet, ample est interpretanda, tum quia quatenus indulgentia a voluntate manat, sic habet rationem beneficii, favoris, etc., sub quibus rationibus non est dubium quin ei debeatur ampliatio; tum etiam quia habere potestatem non est in voluntate ejus cui datur, sed ejus qui illam dat; usus autem talis potestatis pendet ex voluntate habentis illam, et in eo ostendit benignitatem et liberalitatem suam; ergo talis voluntas ample interpretanda est. Itaque (ut resolutio clarius intelligatur) quando incidit dubitatio de sensu alicujus indulgentiæ, aut dubitatio extenditur ad potestatem ipsam, quia nimur in uno sensu indulgentia est certa, in alio vero aut invalida, aut dubia in valore, vel saltem in prudenti moderatione et concessione; et tunc est indulgentia stricte interpretanda. Aut dubitatio versatur solum circa quantitatem, conditio nem aut durationem indulgentiæ, quæ in utroque sensu et prudens et valida et certa esse potest; et tunc dicimus indulgentiam esse ample interpretandam, quia jam non agimus de potestate, sed de voluntate, cui nullum jus

repugnat, cum utroque modo commensuretur potestati etiam rectae rationi regulatæ.

9. *Fundamentis prime sententiae, quatenus contra proximam assertionem procedunt, satisfit.* — Atque ita cessant fundamenta contrariæ sententiae, si contra hanc assertionem objiciantur. Nam jura quæ videntur indulgentias restringere, de potestate maxime loquuntur, et ideo solum probant illam esse restringendam, quia in objecto ejus aliquid edii includitur, et rari sunt, qui potestate accepta discrete utantur. Exempla vero, quæ avarus inducit, potius probare possunt concessionem indulgentiae in ordine ad voluntatem concedentis ample esse interpretandam. Nam, quia verba illa simpliciter prolata perpetuitatem significare videbantur, et ita interpretanda fuissent, nisi vel specialiter vel generaliter fuisse eorum usus limitatus, ideo necessarium fuit, illas generales regulas statuere, quibus positis indulgentias illas stricte interpretamur, non quia generaliter indulgentiae stricto jure interpretandæ sint, sed quia jam sunt ipso jure restrictæ; nunquam enim tam ampla debet esse interpretatione, ut juri repugnet, quia hoc repugnat voluntati principis, quæ per ipsum jus declaratur. Propter quod etiam privilegia, quatenus a jure communi exorbitant, stricte intelliguntur, juxta textum cum Gloss. et Doctoribus, in c. *Licet*, extra de Translat. Episcop. Et ob eamdem causam, ampliatio nunquam debet esse tanta, ut excedat proprietatem verborum, quia hæc non esset interpretatio, sed additio. Ex quo facile etiam respondetur ad rationem, vel distinctionem datam ad dispensationem applicando, vel negando dispensationem ad odium pertinere; nam, licet excessus seu abusus sit odiosus, tamen dispensatio ipsa, per se loquendo, maxime necessaria est, et simpliciter est favor, et beneficium. Incomoda vero dispensationum, quæ ibi numerantur, ex abuso sequuntur, non ex legitimis dispensationibus; idemque de indulgentiis dicimus. Quapropter cessant omnia, si ampla interpretatio intra limites a nobis positos continetur.

10. *Corollarium.* — Ex quo tandem inferatur, cum in forma indulgentiae regulariter duo contineantur, impositio alicujus oneris, et concessio alicujus remissionis, priorem partem, stricte interpretandam esse, posteriorum vero large. Hæc posterior pars jam constat ex dictis. Ratio vero prioris ex posteriori noscitur; nam limitatio oneris est am-

plificatio remissionis; nam eadem remissio major est, respectu ejus, qui minorem, quam alterius, qui majorem exhibet satisfactionem. Semper tamen observare oportet limitationes positas, tam de proprietate verborum quam de justitia et certitudine indulgentiæ. Atque hac regula in hoc sensu intellecta, usi sumus in superioribus, ad explicandas varias formulas et particulas, quæ addi solent in formis indulgentiarum, *Ex injunctis pénitentiis, contritis et confessis*, seu de quibus *contritus et confessus est*. Et simili modo expediri possunt alia dubia, quæ frequenter incident, neque possunt hic speciatim tractari.

SECTIO III.

Utrum forma indulgentiae tantum valeat quantum sonat.

1. *Prima opinio.* — Quæstio hæc sub his verbis proponitur ab antiquis Doctoribus, et ideo eam retinuiimus. Sensus autem est, an verba formæ totum illum effectum conferant, quem ex vi suæ significationis promittunt. Circa quam, duo sunt extrema vitanda. Primum est, eorum qui putant, semper hæc verba efficere totum quod significant, neque esse subintelligendam aliquam conditionem, ob cuius defectum possit talis formæ efficacitas impediiri, nisi in ipsa forma expressa sit conditio. Ita opinati sunt, qui nullam causam ad valorem indulgentiae requirebant; sed horum fundamentum eversum jam est. Ita etiam existimant alii, qui licet causam fateantur necessariam, putant tamen nunquam deesse posse, si absolute concedat Pontifex talém indulgentiam, hoc vel illud facienti. Quorum fundamentum est, quia aliqui Pontifices aut fideles deciperent absolute promittendo quod solum sub conditione occulta et non explicata conferre possunt, vel saltem temere ut certum promitterent quod valde incertum est, quod nec auctoritatì Pontificum, nec communis sensu fidelium consentaneum est.

2. *Aliqua conditio requiritur ad valorem indulgentiae, quæ non semper in ea explicatur.* — *Non est infallibile Papam semper indulgentiam concedere ex sufficienti causa.* — *Non est infallibile dispensationem voti semper esse validam.* — Hic vero dicendi modus habet quidem pietatis speciem, non tamen solidum fundamentum veritatis. Certum enim est, aliquam esse conditionem requisitam ad valorem et effectum indulgentiæ, quæ non semper in ea explicatur, nempe justam et piæ

causam, quia non oportet ut hanc semper declaret Pontifex, sufficit enim quod eam intentione concipiatur. Similiter ad valorem totius indulgentiæ, proportionata causa necessaria est, quam nunquam Pontifex in actu signato, ut sic dicam, declarat, id est asserendo causam esse proportionatam; sed ad summum causam motivam proponit et non semper adæquatam. Et præterea, quamvis Pontifex expresse declararet se moveri propter talem causam, quam reputat sufficientem ad tantam indulgentiam concedendam, non esset infallibile vel causam esse talem, vel (quod coniungens est) totam indulgentiam esse validam. Quia talis declaratio Pontificis non est de doctrina ad fidem pertinente, sed de quodam facto particulari, quod ad prudentiam spectat, in qua Pontifex non habet infallibilem assistentiam Spiritus Sancti, sed in his tantum, quæ ad doctrinam fidei, et morum spectant, juxta illud Lucæ 22: *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* Ergo nunquam potest non subesse tacita conditio de justitia et æquitate cause in re ipsa. Quod patet a simili, ex dispensatione voti, quia licet Papa absolute dispensem, si tamen non intercedit causa sufficiens, dispensatio non est valida; unde semper subintelligitur illa tacita conditio, *si causa subsit*, vel potius supponitur, et per causalem propositionem melius explicatur, scilicet, *quia subest*. Et simili modo, quamvis Pontifex existimet aut declaret talem causam subesse, nihilominus decipi potest, quia quoad hoc, prudentia, et existimatione humana gubernatur, possetque etiam humano affectu moveri. Idem ergo est in indulgentiarum dispensatione.

3. *Altisiod. locutio reprehenditur.* — Neque vero ex tali errore facti, si fortasse contingat, sequitur inconveniens alicujus momenti, quia licet fideles non consequantur effectum indulgentiæ, bene merentur coram Deo, et potest bona eorum fides ad hoc conferre, ut ea de causa fortasse aliquod pium opus faciant, quod alias non essent facturi. Et hanc ob causam aliqui antiqui cum Altisiodor. non dubitabant ita loqui, ut dicentes amplas indulgentias esse pias fraudes fidelium, dummodo fraus non in malam partem, neque cum deformitate accipiat. Sed absurdum est illa locutio, et propter illam vitandam autores hujus sententiae in illud extremum declinarunt; sed non erat necessarium, quia nullum genus fraudis, imo neque astutie aut calliditatis est, simpliciter proferre senten-

do enim causa legitima est, neque clavis errat, neque Christus talem indulgentiam reprobat; cum vero subdit, non requiri certam fidem, sed probabilem, non intelligit de valore indulgentiae supposita causa, sed de sufficientia ipsiusmet causæ. In aliis vero locis excessit, quia non intellexit, quomodo illi anni vel dies computandi sint. Soto vero, qui hoc non ignoravit, mirum est quomodo illum loquendi modum imitatus fuerit in 4, d. 21, q. 2, art. 1 et 2. Sed revera excessit, et non satis caute loculus est; ejusque fundamentis in superioribus est responsum. Nonnullos vero nihilominus movet, quod pro levi opere magna saepe remissio fiat; sed non considerant tale opus non esse solum spectandum, sed ut conjunctum aliis causis, quæ licet non exprimantur, non propterea excluduntur. Quapropter difficillimum est concessas indulgentias, præsentim si constet esse in uso Romanorum Pontificum, rejicere, aut reprehendere sine magna temeritate.

5. *Concurrentibus causis necessariis, indulgentiae valent quantum sonant.* — 1 Concl. — Ut ergo medium teneamus, distinguendum est in hoc negotio universale judicium, et quasi speculativum, a practico seu particuli. Et dicendum est primo, indulgentiam infallibiliter operari quantum sonat, si cause omnes ad illam necessariae concurrent; ex defectu autem alicuius cause, posse interdum non operari. Haec assertio et sufficienter probata est in superioribus, et satis etiam est explicata quoad causas omnes et conditiones, quæ necessariae sunt, et quoad necessarium connexionem effectus, quando omnes concurrent. Et ideo nihil amplius de illa dicere necesse est. Difficultas vero, quæ hic objici solet, quia hoc modo posset Pontifex purgatorium spoliare, et fideles omnes obligatione satisfaciendi liberare, jam in superioribus saepe soluta est negando sequelam, quia non facile occurrit causa sufficiens ad remissionem adeo universalem faciendam; quod si occurre aliquid fingamus, vel concedamus, nullum erit inconveniens quod infertur, quia Christi merita infinita, efficaciora sunt. Atque hinc inferunt communiter Theologi, indulgentiarum suffragium esse utilius aliis quæ ex opere operantis offerri possunt, quia esse solet majus, citiusque fieri solet; quod si extendatur ad indulgentiam plenariam, seu liberationem animæ a purgatorio, est maximum quod in hoc genere, id est, quoad remissionem penæ desiderari potest, ut latius

tractat Corduba, q. 40, referens plures alios. Verum est suffragium hoc in individuo non esse tam certum, sicut alia, ut ex dicendis constat.

6. *In particulari non est infallibile indulgentiam tantum valere, quantum sonat.* 2 Concl. — Secundo dicendum est, in particulari non esse certum et infallibile hanc indulgentiam tantum operari, quantum sonat. In hoc convenient omnes Theologi, et specialiter id tractant Cajetan., tom. 4 Opusc., tract. 4, q. 2, et Corduba, q. 22 de Indulg. Et satis probata est ex dictis contra primam sententiam. Potestque aliis similibus exemplis confirmari et declarari. Nam licet sit infallibile absolutionem sacerdotis esse validam, et habere effectum subintellecta conditione, si poenitens non sit factus, nec ponat obicem, nihilominus in individuo non est infallibile hanc absolutionem datum esse validam, præsertim quoad effectum, quia nunquam est ita infallibile poenitentem esse dispositum, et iudicium confessoris circa hoc semper est humatum et fallibile, etiamsi fingamus esse a Pontifice Summo. Et hoc exemplo declaratur etiam quod antea dicebamus, absolutionem posse dari absolute, nulla explicata conditione, quamvis in re ipsa requiratur, neque illum esse fraudulentum absolutionis modum, sed prudentem et debitum, quando et conditio in ipsa re quasi ab intrinseca natura includitur, et prudenter spectatis meritis causæ supponi existimatur. Quin potius etiam Deus ipse aliquid simpliciter promittit, quod postea in particulari non impletur, quia defuit aliqua conditio, quæ licet non fuerit in promissione declarata, in re ipsa promissa intrinsece continetur. Quid ergo mirum, quod possit Pontifex absolutam remissionem dare, seu effectum indulgentiae simpliciter promittere, et nihilominus effectum non sequi ex defectu conditionis necessariae ex intrinseca ratione talis remissionis? In hoc tamen intercedit differentia, quod Pontifex decipi potest, existiendo talem conditionem subsistere, quod in Deum cadere non potest; sed hoc etiam est in illo singulare, quod prævidens conditionem non esse implendam, nihilominus simpliciter promittit, quia rebus ipsis sermonem suum accommodat.

7. *Ubicausa non constiterit non esse legitima, indulgentia efficax judicanda est.* 3 Conclusio. — Dico tertio: nihilominus, ubi evidenter non constiterit indulgentiam sine legitima causa esse concessam, contemnenda non est

nec minoris efficacitatem repudenda; quam verba sonent. In hoc etiam consentiunt citati autores. Et ratio generalis est, quia superioris factum semper presumendum est legitimum, et validum, quod maxime verum habet in Summo Pontifice, non solum propter sanctitatem et prudentiam, quæ in eo esse creditur, sed etiam propter specialius Dei auxilium ad Ecclesiam gubernandam, etiam in practicis et particularibus. Propter quod dixit Gratianus, de iudicio Summi Pontificis nemini licere disputare, in § Qui autem, 17, q. 4, ubi Gloss. aliqua jura congerit, et in c. Non nos, 40 d., et in c. 1, 93. Item hac ratione præceptum superioris in re dubia censetur legitimum, et sententia ejus presumitur justa, quando non est evidenter injusta; nam illi etiam favet illud principium, quod in dubiis melior est conditio possidentis. Præterea declaratur, quia vix contingere potest, ut indulgentiae concedantur sine ullo respectu ad causam piam, quia id fieri non potest nisi ex aperta malitia, aut ignorantia, non tantum facti, sed etiam juris divini: neutrum autem horum potest moraliter cadere in Pontificem, multoque minus præsumi potest in particulari, quando evidenter non constat. Hoc ergo satis est, ut nulla indulgentia, quantumcumque magna et excedens appareat, omnino contemnenda sit, quia, licet fortasse non integræ valeat quoad totum effectum, semper valet quoad aliquem; nam ad hoc sufficit quæcumque causa pia, ut supra dictum est. Deinde difficile est privato homini, quantumvis doctus sibi videatur, judicare hanc concessionem indulgentiae excedere proportionem cause in hoc particulari facto, quia non potest ipse comprehendere totam causam, quæ movit Pontificem, ut ex dictis facile patet, quia nec opus injunctum, nec causa expressa, est signum sufficiens, quia sepe Pontifex aperit eam causam, quæ gravior et favorabilius esse potest ei, in cuius favorem, vel gratiam indulgentia conceditur; in animo autem suo retinet alias, quæ majoris momenti sunt. Tandem ut indulgentia sit integre valida, satis est, quod secundum practicum iudicium probabile, et humano modo prudens, sit causa proportionata, etiamsi fortasse in re non sit talis; ergo, quamvis privata persona speculative vere judicet hanc causam non esse indulgentiam dari solent; et an in eis etiam proportionatam huic tantæ indulgentiae, nihilominus fieri potuit, ut Pontifex practice prudenter judicaverit talem indulgentiam esse concedendam, quod satis erit, ut tota sit

valida; ergo nunquam propter privatum iudicium speculativum potest indulgentia judicari inefficax ad totum effectum consequendum.

8. *Licet aliqua indulgentia contineat intolerabilem errorem, non est publice spernenda.* — Ultimo dico: quamvis in aliquo particulari casu contingat error manifestum in quantitate vel in causa indulgentiae, nunquam est publice spernenda, aut libere reprehendenda. Hæc assertio magis ad prudentiam pertinet, quam ad doctrinam. Probatur tamen, tum quia omnino cavendum est, ne cum hereticis in verbis, aut in factis, quæ Pontificiem auctoritatem imminuere videntur, etiam apparenter conveniamus, præsertim publice; tum etiam quia populus Christianus regulariter nullam hinc ædificationem accipit, sed potius scandalum; tum denique quia hujusmodi zelus necessarius non est, neque utilis. Adde, si qui interdum videntur esse excessus, regulariter oriri ex malitia, vel ignorantia eorum, per quos denunciantur indulgentiae, vel simplicium hominum qui illas suscipiunt, qui non satis intelligentes formam earum, unica fortasse oratione putant plures indulgentias lucrari posse; in quibus casibus adhibendum est remedium primo ac præcipue a pastoribus Ecclesiæ, malitiam et imperitiam ministrorum cohibentibus, ut in multis decretis provisum est, ac tandem in Concil. Trid., sess. 21, c. 9, et sess. 23, in fine. Deinde optimum consilium est docere generaliter veram de indulgentiis doctrinam, et nihilominus monere populum ad opera penitentiæ, et quod ob nimiam fiduciam indulgentiarum illa non omittant, quia multis ex causis contingere potest, ut fructus earum non assequantur. Nunquam tamen existimo expedire, imo nec posse absque scandalo et imprudentia fieri, ut aliqua indulgentia particularis, quam constat esse a Pontifice concessam, publice denuncietur esse nulla, aut superflua, quia id, moraliter loquendo, est inutile, et contra reverentiam Pontifici debitam, et ob alias rationes superius factas.

9. Offerebat autem sese hic occasio dicendi de aliis formulis, quibus conceduntur alii favores, qui cum indulgentia, et propter indulgentiam dari solent; et an in eis etiam proportionatam huic tantæ indulgentiae, nihilominus fieri potuit, ut Pontifex practice prudenter judicaverit talem indulgentiam esse concedendam, quod satis erit, ut tota sit conscientia efficiat quod videtur concedere, ni-

mirum, commutare incerta debita pro minima quadam quantitate debita, data in pium subsidium. Sed haec res non spectat ad hunc locum, quia haec privilegia per accidens conjuguntur cum indulgentiis, per se vero spectant ad proprias materias, vel de Confessione, vel de Censuris, vel similibus, in quibus explicanda sunt, quamvis ex dictis in hac materia possint multa principia desumi. In speciali vero de illa compositione tractandum est in materia de Restitutione. Interim videri potest Soto, d. 21, q. 2, art. 4, et Corduba, q. 44 de Indulg.

DISPUTATIO LVII.

DE DURATIONE ET REVOCATIONE INDULGENTIA-
RUM.

Hæc sola disputatio superest de hac materia, in qua illa duo tantum, quæ in titulo sunt proposita, explicanda sunt. Nam, quia indulgentia per hominis actionem fit, solumque potest habere effectum quamdiu durat, ideo explicare necesse est, an semel concessa, semper maneat, et fructuosa sit, vel quibus modis relinere possit, et amittere valorem suum.

SECTIO I.

Urum indulgentia perpetua sit, vel cessare possit.

1. *Indulgentia ab alio obtainenda non est perpetua.* — Nulla potestas concedendi indulgentias, nisi Summi Pontificis, est perpetua. — Principio supponenda est distinctio superiorius data de indulgentia obtainenda per aliquem, vel ipso facto; nam prior, ut dixi, potius est facultas dandi cui indulgentiam, vel quod in idem reddit, obtainendi eam ab aliquo. De hac ergo nulla est difficultas, quia cum haec indulgentia habeat vim cuiusdam delegationis, clarum est ex se non esse perpetuam, neque etiam illi repugnare, ut semper duret, sed pendere a voluntate delegantis, et juxta illius arbitrium durare. Imo simpliciter loquendo nulla potestas concedendi indulgentias est perpetua, nisi potestas Summi Pontificis, que a tali dignitate inseparabilis est, quamvis possit separari a persona, si dignitati renunciaret, aut ab illa propter heresim manifestam cadat, si tamen id accidere potest. Quatenus vero haec potestas est in Episcopis, jure quidem ordinario perpetua etiam est, absolute vero non est perpetua, quia posset Pontifex aliud jus statuere, et dignitatem ipsam illa privare. Posset etiam aliquando, relieto jure communi, Epis-

copum aliquem privare hac potestate, sicut per censuras privantur Episcopi usu illius, faciliusque et frequentius fit, ut persona, quæ habuit hanc potestatem ut ordinariam, jam illa caret, quia Episcopatui renunciavit. Multo ergo magis potestas haec, si tantum sit delegata, non est ex se perpetua, quia absque alia causa ad nutum voluntatis delegantis auferri potest, cum tamen ordinaria potestas sine causa tolli non possit, saltem licite. Similique modo illa facultas obtinendi indulgentiam ab aliquo pendet semper ex voluntate concedentis, quia delegatio quædam est. Hoc autem intelligendum est re nondum facta; nam si absolutio jam data sit, amplius revocari non potest. Quantum vero duret haec facultas, si non revocatur, ex verbis privilegii colligendum est, et quoad hoc eadem est ratio de illa, et de alia indulgentia, quæ ipso facto comparatur, de qua dicendum jam superest.

2. *Indulgentia ipso facto, re ipsa perfecta, irrevocabilis.* — Altera ergo indulgentia, quæ per aliquid opus obtainenda conceditur, in duplice statu considerari potest, vel antequam comparetur, vel post. Igitur quoad hoc secundum manifestum est, indulgentiam esse perpetuam et irrevocabilem, non solum ab homine, sed etiam ab ipso Deo, si semel illam acceptavit, et effectum ejus perfecit. Non tantum quia dona Dei sunt sine poenitentia, sed etiam quia ablato semel reali poenæ non potest iterum ab extrinseco fieri, ut supra in materia de Poenitentia dictum est. Consideranda ergo est indulgentia in priori statu, de qua ulterius subdistinguendum est. Nam aliquando conceditur ad certum tempus, aliquando expresse in perpetuum, aliquando, indefinite, nulla facta temporis, aut durationis mentione.

3. *Indulgentia, ad certum tempus concessa, non durat ultra illud.* — An possit intra illud revocari. — Dico ergo primo, quando datur priori modo, non durare ultra præfixum tempus, quia indulgentia non plus valet, quam sonat, tam quoad durationem, quam quoad reliqua, et in universum nulla gratia, vel sententia excedit voluntatem superioris, verbis expressam. Quæri autem potest, an talis indulgentia possit intra tale tempus revocari. Respondeo: si concedens habeat superiorum, non est dubium, quin possit a superiori revocari, quia nondum sortita est effectum, et superior irritare potest quamcunque facultatem ab inferiore datam. Addo etiam, ab ipso met concedente, verbi gratia, Pontifice Sum-

mo, revocari posse, quia semper effectus pendet ex formalis vel virtuali intentione ejus, quæ nullo modo manet facta revocatione, de qua re plura sequenti sectione. Et ex ibi dicendis etiam constabit, an possit haec indulgentia alio modo extingui intra illud tempus, etiam non facta revocatione.

Indulgentiam concessam, ut perpetuam, semper durare, esse tamen semper obnoxiam re-vocationi.

4. *Quid significet verbum, irrevocabile, additum indulto Pontificio.* — Secundo dicendum est, indulgentiam, quæ expresse conceditur, ut perpetuo sit, ex vi concessionis semper durare, nihilominus tamen non esse ita perpetuam, quin auferri possit. Prior pars constat ex axiomate sæpe repetito, *Indulgentiae tantum valent, quantum sonant*; sed forma talis indulgentiae sonat per perpetuitatem; ergo efficit illam, quantum ex se. Idemque dicendum est quoties verba formæ æquivalentia sunt, quamvis non sint ita expressa; ut si indulgentia concedatur, usque ad beneplacitum hujus Sedis, revera est perpetua, quia nullum habet præfixum terminum, nec conditio illa repugnat perpetuitati, quia nulla indulgentia est magis perpetua; quantumcunque enim perpetua dicatur, semper pendet ex beneplacito Sedis. An vero idem sit si in forma dicatur: *Usque ad beneplacitum nostrum*, dicam sect. seq. Hinc vero facile probatur altera pars, quia nec indulgentia expresse dicatur perpetua, semper revocari potest ab ipso concedente, vel a superiori, vel etiam a successore, juxta dicta in assertione superiori. Unde haec perpetuitas indulgentiae est similis illi, quam in naturalibus habere potest effectus pendens in fieri et in esse a sua causa; nam erit perpetuus, si ab illa perpetuo conservetur, et nihilominus desinere poterit, si causa possit suspendere influxum suum. Dices: interdum concedit Pontifex privilegium ita perpetuum, ut sit etiam irrevocabile; sæpe enim sub horum tenore verborum conceduntur privilegia, de quibus etiam verum est, tantum valere, quantum sonant; ergo eodem modo erunt perpetuae hujusmodi indulgentiae. Respondeo, non esse nostri instituti nunc exponere quid operetur verbum illud, *Irrevocabile, additum pri-vilegio Pontificio.* Quidquid ergo de aliis sit, breviter dico, in propria indulgentiae concessione non solere addi similem exaggerationem, quod ego viderim; et fortasse ratio est,

quia effectus indulgentiae quo magis est interior et spiritualis, eo magis semper pendet ex voluntate Pastoris; vel etiam quia alia privilegia possunt conferre jus aliquod et quasi dominium; nam versantur circa res alias, quæ donari possunt, et ideo non tam facile possunt revocari sine nova causa. Indulgentia vero proprie non confert jus, sed facultatem quamdam pendentem semper ex voluntate superioris. Quomodo autem haec revocatio fieri debeat, quamvis necessaria sit, dicetur melius sectione sequenti.

Indulgentia absolute concessa sine limitatione intelligitur esse perpetua.

5. *Varie indul. limitationes.* — Ultimo dicendum est indulgentiam concessam sine limitatione temporis formalis vel virtuali ex verbis eiusdem, et probo singula. Dixi enim, *sine li-mitatione formalis vel virtuali*, quia multis modis potest indulgentia habere limitatum tempus, etiamsi expresse non prescribat numerum dierum, vel annorum: nam illa, quæ datur ad unum tantum actum, limitatur saltem ad tempus, in quo finitur talis actus; quod si prescripserit tempus intra quod illæ actus perficiendus est, erit expressius limitata. Item, quæ conceditur, ut obtineri possit semel, aut bis in vita, saltem habet determinatum tempus vitæ. et hoc modo omnis indulgentia personalis potest dici limitata, quamvis proprio nomine *vitalis* dici possit. Indulgentia vero locales magis stabiles sunt, quia loca durabiliora sunt. Quia vero etiam loca ipsa deficere possunt, ut templo, etc., quoad hoc videntur etiam habere tempus limitatum, de quo dicemus latius sectione sequente. Maxime vero carent limitatione temporis illæ, quæ conceduntur religionibus, aliis communis, aut familiis, quæ successione continua perseverant. In omnibus autem predictis indulgentiis habet locum conclusio posita respectu ejus cuius intuitu simpliciter conceditur, servata proportione ad illius rei permanentiam. Sic ergo declarata assertio communis est Theologorum, dist. 20, ubi specialiter Paludan., q. 4, n. 24, et sumitur ex D. Thom., q. 1, art. 3, q. 3, ad 4, et ex Sylvest., verb. *Indulgentia*, n. 16, ubi refert Innocentium, Landolphum, et alios, et idem tenet Angelus ibi, et alii Summistæ. Et ratio est, quia in tali indulgentia non ponitur temporis limitatio; ergo neque a nobis, vel ab